

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Теорія і практика навчання

УДК 159.942.5 : 37

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15548568>

**Методичний інструментарій формування психолого-компенсаторних
умінь викладачів у післядипломній освіті**

Кацєро Оксана Костянтинівна

здобувачка ступеня PhD, Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України, вул. М. Берлинського, 9, м. Київ, 04060,
e-mail: o.katsero@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5347-5996>

Шкільна Ірина Миколаївна

кандидат педагогічних наук, в.о. начальника відділу позашкільної роботи та забезпечення доступу до освіти головного управління загальної середньої освіти директорату шкільної освіти Міністерства освіти і науки України,
прос. Берестейський, 10, м. Київ, e-mail: irinashkilna@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0001-9456-8278>

Прийнято: 19.05.2025 | Опубліковано: 29.05.2025

Анотація. У статті розглядається проблема формування психолого-компенсаторних умінь викладачів у системі післядипломної освіти як важливого аспекту забезпечення їхньої професійної компетентності, стресостійкості та психологічного здоров'я в умовах динамічних освітніх змін. Автором запропоновано комплексну модель методичного інструментарію, що базується на інтеграції особистісно орієнтованого, компетентнісного та акмеологічного підходів. В основі моделі лежать цілісні педагогічні стратегії, які враховують індивідуальні

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

особливості викладачів, їхній професійний досвід та мотивацію до саморозвитку. У статті детально аналізуються основні принципи, методи, форми і засоби навчання, що сприяють системному розвитку психолого-компенсаторних умінь, зокрема тренінги з емоційної саморегуляції, ситуаційні вправи, коучинг, педагогічне наставництво, кейс-методи та технології саморефлексії. Особлива увага приділяється діагностиці рівня сформованості цих умінь та моніторингу динаміки їхнього розвитку в процесі професійного навчання. Запропонована модель є інноваційним педагогічним рішенням, що поєднує наукові підходи і практичні методики, здатних забезпечити ефективну адаптацію викладачів до викликів сучасної освіти та підвищити їхній професійний потенціал. Також у статті наголошується на важливості комплексного підходу до формування психолого-компенсаторних умінь, який передбачає не лише застосування традиційних педагогічних методів, а й впровадження інноваційних технологій навчання, таких як гейміфікація, дистанційні платформи, інтерактивні тренінги та віртуальні симуляції. Ці інструменти сприяють активізації внутрішньої мотивації викладачів, розвитку їхніх рефлексивних здібностей і підтримують процес безперервного професійного вдосконалення. Перспективи подальших досліджень пов'язані з впровадженням цифрових технологій для підтримки психолого-компенсаторного розвитку педагогів, а також адаптацією моделі до різних типів освітніх установ і розширенням емпіричної бази її ефективності. Стаття буде корисною науковцям, методистам, викладачам післядипломної освіти, а також усім, хто цікавиться проблемами професійного розвитку педагогічних кадрів.

Ключові слова: *психолого-компенсаторні вміння, формування, викладачі, моделювання, післядипломна освіта, заклади вищої освіти.*

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Methodological tools for the formation of psychological and compensatory skills of teachers in postgraduate education

Oksana Katsero

applicant for the degree of PHD, Institute of Problems of Education of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, 9, M. Berlynskiy St., Kyiv, 04060,
e-mail: o.katsero@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5347-5996>

Iryna Shkilna

candidate of pedagogical sciences, Acting Head of the Department of Extracurricular Activities and Access to Education of the General Secondary Education Department of the Directorate of School Education of the Ministry of Education and Science of Ukraine, 10 Beresteysky Ave. Kyiv, 01135, e-mail: irinashkilna@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0001-9456-8278>

***Abstract.** The article addresses the issue of developing psychological-compensatory skills in educators within the system of postgraduate education as a crucial aspect of ensuring their professional competence, stress resilience, and psychological well-being amid dynamic educational changes. The author proposes a comprehensive model of methodological tools based on the integration of person-centered, competence-based, and acmeological approaches. The model is founded on holistic pedagogical strategies that consider the individual characteristics of educators, their professional experience, and motivation for self-development. The article provides a detailed analysis of the main principles, methods, forms, and means of training that promote the systematic development of psychological-compensatory skills, including emotional self-regulation training, situational exercises, coaching, pedagogical mentoring, case methods, and self-reflection technologies. Special attention is given to diagnosing the level of formation of these skills*

and monitoring their development dynamics during professional training. The proposed model represents an innovative pedagogical solution that combines scientific approaches and practical methodologies capable of ensuring effective adaptation of educators to the challenges of modern education and enhancing their professional potential.

The article also emphasizes the importance of a comprehensive approach to the formation of psychological-compensatory skills, which involves not only the application of traditional pedagogical methods but also the introduction of innovative learning technologies such as gamification, distance learning platforms, interactive trainings, and virtual simulations. These tools help activate the internal motivation of educators, develop their reflective abilities, and support the continuous process of professional improvement. Future research prospects are related to the implementation of digital technologies to support the psychological-compensatory development of educators, as well as adapting the model to different types of educational institutions and expanding the empirical base of its effectiveness. The article will be useful to researchers, methodologists, postgraduate educators, and everyone interested in the issues of professional development of teaching staff.

Keywords: *psychological and compensatory skills, formation, teachers, modelling, postgraduate education, higher education institutions.*

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах інтенсивного розвитку інформаційного суспільства, цифровізації освіти та зростаючих вимог до особистості педагога, постає нагальна потреба в оновленні підходів до професійної підготовки та перепідготовки викладачів, зокрема у системі післядипломної освіти. Одним із ключових викликів стає забезпечення психологічної стійкості, адаптивності та здатності до ефективного подолання стресогенних ситуацій, які супроводжують професійну діяльність викладача в умовах освітніх трансформацій.

У зв'язку з цим актуалізується проблема формування психолого-компенсаторних умінь, що є основою збереження психічного здоров'я педагога, підвищення його професійної ефективності та забезпечення якості освітнього процесу.

Наукове осмислення цього питання засвідчує наявність певного розриву між теоретичними напрацюваннями у сфері педагогічної та психологічної підготовки фахівців і практикою післядипломної освіти, де формування психолого-компенсаторного потенціалу викладача часто здійснюється фрагментарно або інтуїтивно. Брак системного методичного забезпечення процесу розвитку відповідних умінь перешкоджає цілеспрямованому формуванню здатності до психологічної саморегуляції, рефлексії, емоційної гнучкості та конструктивної взаємодії з професійним середовищем.

Таким чином, проблема розроблення та впровадження ефективного методичного інструментарію для формування психолого-компенсаторних умінь викладачів у системі післядипломної освіти набуває особливої наукової та практичної ваги. Її розв'язання потребує інтеграції психолого-педагогічних знань, інноваційних технологій навчання дорослих, андрагогічних підходів і сучасних методів психопедагогічного супроводу. Наукова значущість проблеми полягає у необхідності обґрунтування теоретико-методичних засад формування психолого-компенсаторних умінь у викладачів як чинника професійного розвитку. Практична ж важливість зумовлена потребою освітніх закладів у фахівцях, здатних до ефективної саморегуляції, подолання професійного вигорання, підтримки власної емоційної стабільності та гармонійної взаємодії з учасниками освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз сучасного наукового дискурсу свідчить про зростаючу увагу дослідників до проблеми психолого-компенсаторних умінь викладачів у післядипломній освіті, з огляду на щораз вищі вимоги до професійної гнучкості, психологічної стійкості та емоційної саморегуляції педагогів у контексті освітніх трансформацій.

Значний вклад у теоретичне осмислення взаємозв'язку між освітнім середовищем і психологічним здоров'ям педагогічного персоналу здійснено у навчальному посібнику Л. Карамушки та А. Шевченка [1], де акцент зроблено на необхідності створення сприятливих умов для збереження психоемоційного благополуччя працівників освітніх організацій. Дослідження проблем професійного вигорання викладачів вищої школи та ефективних методів його профілактики є предметом публікації М. Карпенка (2021), що підкреслює актуальність запобіжних заходів і формування стресостійкості в умовах інтелектуального перевантаження. Комплексний підхід до аналізу психолого-компенсаторних компетентностей викладачів у післядипломній освіті запропоновано в наших попередніх працях. Зокрема, у монографічному дослідженні (О. Кацера [3]) обґрунтовано сутність і структуру означених компетентностей, запропоновано концептуальні підходи до їхнього формування. У подальших роботах [4, 5], зокрема у співавторстві з І. Шкільною, детально описано діагностичний інструментарій і методичні підходи до реалізації психолого-компенсаторного потенціалу викладача.

Окремі аспекти психологічного стану педагогів і проявів емоційного вигорання розкрито в дослідженні Т. Ковалькової, де визначено чинники ризику й передумови синдрому професійного виснаження [6]. У цьому контексті вагомими є напрацювання В. Тесленко [12], де акцентовано на психологічних засадах профілактики вигорання як одного з головних завдань підтримки психічного здоров'я педагогів. Монографія Г. Локаревої та С. Садовенко [7] розкриває когнітивно-аксіологічний і прагматичний аспекти психолого-педагогічної компетентності, що безпосередньо пов'язано з розглядуваною проблематикою. Також доцільно звернутися до праць, присвячених педагогічному акмепрофесіогенезу в умовах формальної та неформальної післядипломної освіти (В. Сидоренко [10]), де визначено динаміку розвитку професійної особистості викладача через подолання внутрішніх психологічних бар'єрів.

Окрема увага приділяється організації неформальної освіти як чиннику розвитку здатностей до психолого-компенсаторної діяльності. У працях Н. Павлик [8], в анотованому бібліографічному покажчику [9], а також у Стратегічному плані діяльності МОН України до 2027 року [11] окреслено вектори розвитку системи післядипломної педагогічної освіти з урахуванням вимог часу, психоемоційної безпеки та індивідуалізації освітнього процесу. Важливим є й контекст розвитку психоемоційного інтелекту педагогів як основи саморегуляції та стресостійкості, який досліджує С. Толочко [14]. Зі свого боку праці Т. Титаренко [13] розкривають засоби самопомоги особистості в умовах тривалої психологічної напруги, що є актуальним для викладачів у періоди професійного навантаження чи змін.

Таким чином, наявні дослідження дозволяють стверджувати про формування наукової основи для подальшої розробки методичного інструментарію формування психолого-компенсаторних умінь викладачів, проте одночасно вказують на наявність лакун у прикладному аспекті цієї проблематики – зокрема, потребу в інтегрованих методиках, орієнтованих на особистісні ресурси викладача та специфіку післядипломної освіти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми Незважаючи на наявність значного обсягу наукових публікацій, присвячених проблематиці психоемоційного благополуччя педагогів, синдрому професійного вигорання, формування психологічної стійкості й розвитку компетентностей педагогів у формальній, неформальній та інформальній післядипломній освіті, у сучасному науковому дискурсі залишаються низка аспектів, що потребують подальшого дослідження. По-перше, недостатньо опрацьованим залишається питання інтегрованого методичного інструментарію, який би забезпечував цілісну систему формування саме психолого-компенсаторних умінь викладачів у післядипломній освіті. По-друге, наукова література ще не пропонує системної класифікації ефективних методів, прийомів і технологій, які могли б бути інтегровані у програми

післядипломного навчання викладачів для розвитку саме компенсаторних умінь, що сприяють збереженню психологічної стійкості в умовах професійного напруження. Зокрема, відсутні комплексні емпірично обґрунтовані моделі індивідуалізації освітнього процесу з урахуванням психоемоційного стану педагогів, їх рівня емоційного вигорання, мотиваційних установок та рівня розвитку емоційного інтелекту. По-третє, не вистачає досліджень, присвячених діяльнісному аспекту застосування методик самодіагностики й саморегуляції у професійній діяльності педагогів, які проходять післядипломну підготовку. Крім того, залишаються невирішеними питання оцінювання ефективності застосування конкретного методичного інструментарію: вітчизняна література практично не містить валідованих індикаторів або критеріїв, за якими можна було б оцінювати динаміку формування психолого-компенсаторних умінь у процесі післядипломної освіти. Також варто звернути увагу на недостатній рівень представлення цифрових та гейміфікаційних інструментів (вебінарів, тренажерів, чат-ботів, симуляторів стресових ситуацій тощо), які могли б відігравати важливу роль у формуванні зазначених умінь в умовах цифрової трансформації післядипломної освіти.

З огляду на це в роботі розкриємо ще недостатньо вирішену проблему створення науково обґрунтованого, емпірично перевіреного й технологічно вивіреного методичного інструментарію, що сприятиме ефективному формуванню психолого-компенсаторних умінь викладачів у системі післядипломної освіти, відповідно до викликів XXI століття.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Ураховуючи сучасні виклики педагогічної діяльності, що супроводжуються високим рівнем професійного навантаження, емоційного виснаження та необхідністю стійкого саморегулювання, актуалізується потреба в розробленні науково й методично обґрунтованих підходів до формування психолого-компенсаторних умінь у викладачів закладів післядипломної освіти. Психолого-компенсаторні уміння

розглядаються як інтегративне утворення, що поєднує в собі навички саморегуляції, стресостійкості, емоційної гнучкості, здатності до самодіагностики, самовідновлення й рефлексії.

Мета статті полягає в науковому обґрунтуванні та структуризації методичного інструментарію, спрямованого на формування психолого-компенсаторних умінь викладачів у процесі післядипломної освіти, з урахуванням психолого-педагогічних закономірностей, вимог сучасної освіти й особливостей освітнього середовища для дорослих.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Цілеспрямований розвиток психолого-компенсаторних умінь викладачів у післядипломній освіті вимагає науково обґрунтованого методичного забезпечення, що поєднує міждисциплінарні підходи, об'єднує цілі, зміст, форми, методи й засоби навчальної діяльності та забезпечує їхню практичну реалізацію в умовах освіти дорослих. Методична система має базуватись на засадах особистісно орієнтованого, компетентнісного, акмеологічного, системного та андрагогічного підходів. Їхня інтеграція дозволяє не лише враховувати індивідуальні психолого-педагогічні особливості слухачів, а й акцентувати увагу на необхідності розвитку емоційної саморегуляції, стресостійкості, адаптивності до змін, рефлексивності як складових професійної зрілості викладача. У межах реалізації зазначених підходів важливо дотримуватися принципів суб'єктності, інтеграції навчального та особистісного розвитку, рефлексивності, науковості, практичної спрямованості, безперервності та конфіденційності. Ці принципи забезпечують цілісність і гуманістичний характер освітньо-наукового впливу, створюють безпечне середовище для самовираження й особистісного зростання.

Форми організації освітнього процесу мають бути динамічними, інтерактивними та гнучкими, з урахуванням потреб і запитів дорослих слухачів.

Найбільш ефективними у цьому контексті є тренінги розвитку емоційного інтелекту та саморегуляції, фасилітаційні сесії, психологічні практикуми, семінари-дискусії, коучинг, майстер-класи, а також онлайн-формати підвищення кваліфікації (вебінари, мікрокурси, подкасти), що підтримують ідею безперервного саморозвитку. Значну роль відіграє впровадження технологій змішаного та персоналізованого навчання, які дозволяють індивідуалізувати освітній маршрут.

З огляду на специфіку розвитку психолого-компенсаторних умінь, особливу ефективність демонструють методи, що сприяють самопізнанню, переосмисленню досвіду та емоційному зціленню: психодіагностика, кейс-метод, мозковий штурм, методи когнітивно-поведінкової корекції, елементи арттерапії, тілесно орієнтовані техніки, моделювання педагогічних кризових ситуацій, а також рефлексивні практики, зокрема ведення щоденника емоцій, створення ментальних карт, написання есе. Інтерактивні методи сприяють розвитку навичок колегіального співробітництва, емпатії та відкритого діалогу, що є необхідними умовами підтримки психоемоційного благополуччя викладача в професійному середовищі.

Засоби реалізації освітнього процесу мають бути як традиційними, так і цифровими. Доцільним є використання сучасних освітніх платформ (Moodle, Google Classroom, Prometheus), мобільних додатків для саморегуляції (Calm, Headspace), мультимедійного контенту (відео, інтерактивні тести, інфографіки), електронних банків кейсів, а також методичних комплектів з діагностичними матеріалами (опитувальники, шкали емоційної стійкості, інструменти оцінки рівня професійного вигорання). Сукупність таких засобів сприяє формуванню навичок усвідомленого управління власним емоційним станом, профілактиці психоемоційного вигорання та посиленню адаптивного ресурсу викладача.

Тож реалізація завдань формування психолого-компенсаторних умінь викладачів у системі післядипломної освіти можлива лише за умови цілісного й обґрунтованого використання комплексу взаємопов'язаних методичних підходів,

принципів, форм, методів і засобів, спрямованих на забезпечення емоційної компетентності, рефлексивності, адаптивності та психічної гнучкості фахівця освітньої галузі (таблиця 1).

Таблиця 1

**Методична система формування психолого-компенсаторних умінь
викладачів у процесі післядипломної освіти**

<i>Компонент</i>	<i>Зміст (приклади)</i>
<i>Підходи</i>	<ul style="list-style-type: none"> – особистісно орієнтований; – компетентнісний; – андрагогічний; – акмеологічний; – системний; – інтегративний.
<i>Принципи</i>	<ul style="list-style-type: none"> – суб'єктності; – науковості; – практичної спрямованості; – безперервності освіти; – рефлексивності; – конфіденційності; – інтерактивності; – єдності діагностики й корекції.
<i>Форми організації навчання</i>	<ul style="list-style-type: none"> – тренінги з розвитку емоційного інтелекту; – психологічні практикуми; – фасилітаційні сесії; – кризові симуляції; – семінари-дискусії; – майстер-класи; – онлайн-курси, мікрокурси, вебінари; – індивідуальні консультації, коучинг.
<i>Методи</i>	<ul style="list-style-type: none"> – психодіагностика; – метод кейсів; – мозковий штурм; – рефлексивне есе; – метод моделювання; – арттерапевтичні техніки; – метод емоційного самостереження; – когнітивно-поведінкові методи; – тілесно орієнтовані практики; – робота з ментальними картами.
<i>Засоби</i>	<ul style="list-style-type: none"> – платформи: Moodle, Google Classroom, Prometheus; – мобільні додатки: Calm, Headspace, Fabulous; – онлайн-щоденники емоцій; – діагностичні тести, шкали (Maslach Burnout Inventory, шкала стресу);

– відеолекції, подкасти, інфографіки;   – інтерактивні презентації та тренажери;   – електронні кейси, посібники, методички;   – онлайн-сервіси для рефлексії (Padlet, Jamboard).

Побудова моделі методичного інструментарію, орієнтованого на системне формування психолого-компенсаторних умінь викладачів у післядипломній освіті, потребує інтеграції концептуальних засад особистісно орієнтованого, компетентнісного та акмеологічного підходів. Така модель повинна відображати цілісну педагогічну систему, у якій зміст, форми, методи й засоби навчання гармонійно взаємодіють і забезпечують розвиток здатності викладача ефективно функціонувати в умовах професійного навантаження, психологічних труднощів і трансформацій освітнього середовища.

Особистісно орієнтований підхід у моделі передбачає врахування індивідуальних особливостей кожного викладача, його професійного досвіду, психоемоційного стану, мотивації та стилю спілкування. Це виражається через використання гнучких освітніх траєкторій, саморозвивальних завдань, рефлексивних практик, елементів коучингу, а також створення психологічно безпечного освітнього середовища. Відповідно інструментарій включає методики самоспостереження, самоаналізу, щоденникові техніки, портфоліо педагогічних рефлексій тощо.

Компетентнісний підхід задає структуру формування психолого-компенсаторних умінь як інтегративного результату навчання, що поєднує когнітивні, емоційно-вольові та поведінкові компоненти. Модель передбачає діагностику початкового рівня відповідних компетентностей, цілеспрямоване формування таких умінь, як емоційна саморегуляція, антикризове педагогічне реагування, конструктивне вирішення конфліктів, розвиток стресостійкості й емпатії. Для реалізації цих завдань до методичного інструментарію включаються

тренінги розвитку емоційного інтелекту, ситуаційні вправи, кейс-методи, психолого-педагогічні задачі та моделювання складних комунікативних ситуацій.

Акмеологічний підхід фокусує увагу на досягненні викладачем найвищих рівнів особистісного та професійного розвитку. У моделі він реалізується через використання технологій педагогічного наставництва, персоніфікованого розвитку, визначення індивідуальних «точок росту» та самореалізації. Методичний інструментарій у цьому випадку включає довготривалі проекти професійного саморозвитку, ведення акмеологічних карт розвитку, участь у майстер-класах, творчих лабораторіях, професійних конкурсах тощо.

У структурному плані модель методичного інструментарію включає чотири взаємопов'язані блоки:

1. **Цільовий блок** визначає мету й завдання формування психолого-компенсаторних умінь з орієнтацією на потреби викладача в умовах сучасної освіти.

2. **Змістовий блок** охоплює компоненти змісту освіти, що забезпечують розвиток відповідних умінь (психологічна саморегуляція, адаптивність, стресостійкість, рефлексія).

3. **Процесуальний блок** представлений формами (тренінги, воркшопи, супервізія, консультування), методами (мозковий штурм, дискусії, ситуаційний аналіз, арттерапія) та засобами (електронні платформи, мультимедійні кейси, психологічні тести тощо).

4. **Результативно-діагностичний блок** забезпечує оцінювання динаміки сформованості психолого-компенсаторних умінь за допомогою якісних і кількісних методів (анкетування, шкали самозвіту, експертне оцінювання, самооцінка, моніторингові карти).

Таким чином, запропонована модель методичного інструментарію поєднує в собі цінності гуманістичної педагогіки, сучасні досягнення психологічної науки та інноваційні дидактичні технології, що дозволяє забезпечити системне, поетапне та

цілеспрямоване формування психолого-компенсаторних умінь викладачів у системі післядипломної освіти.

Висновки і подальші перспективи в цьому напрямі. Узагальнюючи результати дослідження, варто підкреслити, що розроблення та впровадження моделі методичного інструментарію, орієнтованого на системне формування психолого-компенсаторних умінь викладачів у післядипломній освіті, сприяє підвищенню їхньої професійної ефективності, забезпечує психологічну стійкість, адаптивність до викликів освітнього середовища й готовність до безперервного саморозвитку. Подальші перспективи дослідження полягають у поглибленому емпіричному вивченні результативності запропонованої моделі, адаптації її до умов різних освітніх інституцій, а також розробленні цифрових інструментів моніторингу й підтримки психолого-компенсаторної готовності педагогів у процесі професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Вплив освітнього середовища на забезпечення психологічного здоров'я менеджерів та педагогічних працівників освітніх організацій : навч. посіб. / Л. Карамушка, А. Шевченко. Біла Церква : КНЗ КОР «КОІПОПК», 2020. 50 с.

2. Карпенко М. І. Проблема професійного вигорання викладачів вищої школи та методи його профілактики. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки.* 2021. № 2(340). Ч.1. С. 179–191.

3. Кацєро О. К. Психолого-компенсаторні компетентності викладачів у системі післядипломної освіти. *Moderní aspekty vědy: XXI: díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. P. 74–101.*

<http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/monography-21.pdf>

4. Кацєро О. К. Діагностика сформованості психолого-компенсаторних компетентностей викладачів у післядипломній освіті. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 7 (7). С. 113–128. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/2045>
5. Кацєро О. К., Шкільна І. М. Особливості формування психолого-компенсаторних умінь викладачів у післядипломній освіті. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2024. № 7. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12582656>
6. Ковалькова Т. О. Вивчення передумов та симптомів синдрому емоційного вигорання у викладачів вищих навчальних закладів. URL: https://library.krok.edu.ua/media/library/category/statti/kovalkova_0039.pdf
7. Локарева Г. В., Садовенко С. Г. Психолого-педагогічна компетентність викладачів спеціальних дисциплін: когнітивно-аксіологічний та прагматичний аспекти : монографія / за ред. Г. В. Локаревої. Кропивницький: Поліум, 2024. 254 с.
8. Павлик Н. Теорія і практика організації неформальної освіти молоді : навч. посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 162 с.
9. Підготовка педагогічного персоналу до роботи з дорослими у закладах формальної і неформальної освіти: анотований бібліографічний покажчик. Укл.: Аніщенко О. В., Калюжна Т. Г., Котирло Т. В., Радомський І. П. За ред Аніщенко О. В. Київ: ІПООД імені Івана Зязюна НАПН України, 2022. 282 с.
10. Сидоренко В. В. Розвиток педагогічного акмепрофесіогенезу в умовах формальної і неформальної післядипломної освіти / Теорія та методика професійно-педагогічної підготовки освітянських кадрів: акмеологічні аспекти: монографія / керівн. авт. кол. Н. В. Гузій; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 516 с. С. 177–257.
11. Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року «Освіта переможців». URL: <http://surl.li/eppsmc>

12.Тесленко В. М. Психологічні засади профілактики синдрому професійного вигорання педагогічного персоналу закладів загальної середньої освіти різних форм власності : дис... канд. психол. наук. Київ, 2021. 268 с.

13.Титаренко Т. М. Психологічне здоров'я особистості: засоби самопомоги в умовах тривалої травматизації : монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. 160 с.

14.Толочко С. В. Психоемоційний інтелект здобувачів освіти як ключовий аспект сучасної освітньої системи. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2024. № 8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13141214>

15.Універсальні навички ХХІ століття: педагогічні акценти професійної підготовки і вищої освіти: монографія / За заг. ред. Н. М. Авшенюк, Г. В. Товканець. Мукачево: Редакційно-видавничий центр МДУ, 2022. 227 с.